

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
JOG- ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

PRIVATIZÁCIÓ

DR. LADOS MIHÁLY

***Széchenyi István Egyetem – Jog- és Gazdaságtudományi Kar
Regionális-tudományi és Közpolitikai Tanszék***

S z é c h e n y i I s t v á n E g y e t e m

Településgazdasági szakirány

Településmérnök szak

Környezetmérnök szak

VÁZLAT

- 1. Definíciók*
- 2. Motiváló tényezők*
- 3. Háttérfeltételek*
- 4. Túl a privatizáción*

PRIVATIZÁCIÓ I. – DEFINÍCIÓK 1

JELENTÉSE

Közszolgáltatási tevékenységek átadása a közösségi szektortól a magánszektornak

SZŰKEBB ÉRTELEMEBEN

A tulajdonos cseréje

TÁGABB ÉRTELEMEBEN

'Államtalanítás' és 'bürokrácia mentesítés', amely magában foglalja:

- ☞ adók helyett használati díjak alkalmazását*
- ☞ szerződésbe adást*
- ☞ állami monopólium megtörését, a piaci verseny ösztönzését*

PRIVATIZÁCIÓ I. – DEFINÍCIÓK 2

Állami tulajdonban lévő szervezetek magántulajdonba juttatása (két értelmezés:)

- *Államtalanítás*: a társadalmi-gazdasági életbe való állami beavatkozás csökkentése
- *Tulajdonosváltás*: az állam tulajdonában álló társasági részesedések elidegenítése

Volt szocialista országokban: a magántulajdon megteremtésének folyamata

Szolgáltatásszervezés: a közszolgáltatási tevékenységek átadása a közösségi szektortól a magánszektornak

Közszolgáltatások privatizációja

Az a folyamat, amelynek során a közjavak magánjóságokká válnak, ill. a magán szektor a közigazgatás megbízásából lát el közfeladatot, vagy egyébként közösségi érdekeltségű feladatot végez.

PRIVATIZÁCIÓ II. – MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK 1

1. GAZDASÁGI-PÉNZÜGYI

- ✓ *Magántőke, magánberuházók vonzása*
- ✓ *Hatékonyság növelése*
- ✓ *Szakértelem növelése*
- ✓ *Magánszektor támogatása*

2. JOGI

- ✓ *A tulajdonviszonyok és a kötelezettségek meghatározása*
- ✓ *A közalkalmazottak jogi védelme a privatizáció során*

PRIVATIZÁCIÓ II. – MOTIVÁLÓ TÉNYEZŐK 2

1. SZERVEZETI

- ✓ *Túlburjánzott bürokrácia (személyi állomány, folyamatok) kezelhetetlensége*

2. POLITIKAI

- ✓ *Engedmény a magánszektor nyomására (állami monopólium feloldása)*
- ✓ *Divat*

A privatizáció indokai

Cél: a kormány szerepének csökkentése, a magánszektor szerepének növelése

- Pragmatikus: költséghatékonyabb kormányzás
- Ideologikus: túlméretezett állami szektor veszélyes a demokráciára, a kormányzati kudarcok veszélye nagyobb, mint a piaciaké
- Üzleti: a kormányzati kiadások átirányítása magánszektorba (erőforrás-allokáció hatékonyabb)
- Populista: nagyobb beleszólást biztosítani az embereknek közös céljaik megvalósításába

Települési privatizáció

- Piacgazdaságban is kell állami beavatkozás
- Tartósan közösségi szféra lakóhelyhez kötött feladatai – közszolgáltatások
- Önkormányzatok privatizációs szerepe:
  - Az állami vagyon egy részének kedvezményezettjei (piaci értéke kérdéses: közművek, patika, praxis, kórház – egyszeri bevételyszerzési motiváció)
  - Maguk is tovább adtak vagyontárgyakat magánszemélyeknek és szervezeteknek (bérlakás – közszolgáltatás privatizálása, magánszektor bevonása a közfeladatok ellátásába)

A privatizáció haszna

- Rosszul specifikált feladatra is alkalmazható
- Több termelőt igényel (verseny)
- Javítja a hatékonyságot
- Méretgazdaságosság
- Ktg – haszon kapcsolatot teremt
- Reagál a fogyasztói igényekre
- Korlátozza az állami bürokráciát
- Más célokat is előmozdít

PRIVATIZÁCIÓ III. – HÁTTÉRFELTÉTELEK 1

<i>A KÖZÖSSÉGI SEKTOR JELLEMZŐI</i>		<i>A MAGÁNSZEKTOR JELLEMZŐI</i>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Társadalmi és politikai célok</i> • <i>A szolgáltatás biztonsága, biztosítása fontosabb, mint az innováció</i> • <i>Vállalkozói hajlam tradíciójának hiánya</i> • <i>Gyenge rugalmasság</i>		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Profit és folytonosság</i> • <i>A megvalósítást gazdasági és pénzügyi megfontolások vezérelik</i> • <i>Rugalmas, piac érzékeny</i>

PRIVATIZÁCIÓ III. – HÁTTÉRFELTÉTELEK 2

A privatizáció nem csupán gazdasági/pénzügyi érvek, és ellenérvek hatására megy végbe.

Lényeges, hogy az milyen kormányzati, kormányzási környezetben történik: politikai hagyományok, közszerológálati menedzsment stílusa stb.

Így a privatizációval kapcsolatban az alábbi kérdéseket érdeemes feltenni:

- *A közszológálati szféra hogyan határozza meg a saját szerepét?*
- *Mit jelent a közszológálati menedzsment: közösségi kötelezettségek megvalósításának az irányítását vagy a tevékenység végrehajtását?*
- *Vagyis: akar-e a kormányzati szféra többet tenni, mint a piac szabályozása?*
- *Szükséges e közszológálatások támogatása?*
- *Ha igen, szükséges-e, hogy a szológálatást a közösségi szféra végezze?*

Javakkal való ellátás

- *Közjavak*: állam finanszíroz, különben senki nem termelné
- *Közös készletű javak*: állam akadályozza a túlhasználatot, segíti az újratermelést
- *Közhasznú javak*:
  - Mely magán és díjfizető javak tartoznak ide?
  - Mekkora legyen ezek kínálata?
  - Ki finanszíroz?

Kollektív cselekvés $\neq$ állami fellépés

A szolgáltatás biztosítás szereplői

- Fogyasztó: közvetlenül részesül a szolgáltatásban
- Termelő: elvégzi a munkát, a szolgáltatást a fogyasztónak nyújtja
- Szervező: hozzárendeli a fogyasztót a termelőhöz vagy fordítva
- T-SZ: megbízás
- T-F: szolgáltatás nyújtása
- F-T: fizetés

A szolgáltatás megszervezése I.

Állam (szervező):

- **Állam (termelő):**

- Állami szolgáltatás
- Államközi egyezmény

- **Magánszektor (termelő):**

- Szerződés
- Koncesszió
- Szubvenció

A szolgáltatás megszervezése II.

Magánszektor (szervező):

- ***Állam (termelő):***

- Állami értékesítés

- ***Magánszektor (termelő):***

- Piac

- Utalvány

- Önkéntesség

- Önkiszolgálás

Alternatív megoldások

Szerződés:

- Kormány megbíz magán- vagy nonprofit céget a termeléssel vagy szolgáltatással
- Az állam a szervező, aki a termelőt fizeti
- A magánszervezet a termelő
- Utak iskolák építése, közintézmények anyagellátása
- Szolgáltatások: parkfenntartás, szemétszállítás

Alternatív megoldások

Koncesszió:

- Monopoljogot ad a kormány egy (több) magáncégnek egy szolgáltatás nyújtására
- A fogyasztó fizet a termelőnek nem a szervező (árszabályozás)
- Díjfizető javak

Alternatív megoldások

- Cél: fogyasztásösztönözés

Szubszidió: (élelmiszer)

- Adókedvezmény, hitelgarancia, pénz
- Kormány termelőnek fizeti
- A szolgáltatásért a fogyasztó ennnyivel kevesebbet fizet

Utalvány: (lakás)

- Fogyasztó kapja, szabadon felhasználható
- Termelőt itt is együtt fizeti a fogyasztó és a kormány

Alternatív megoldások

Önkéntes szolgáltatás:

- Jótékonyági (segély) szervezet humánszolgáltatást nyújt a rászorulóknak

Önkiszolgálás:

- Önkiszolgáló egységben (család) old meg az egyén lakás-, iskolázási-, egészségügyi-, és más humán szolgáltatást

Privatizáció (Savas)

- Elmozdulás az erős kormányzati szerepvállalással jellemezhető megoldástól a gyengébb felé (fentről lefelé)
- Sorrend:
  - Szerződés
  - Szubvenció
  - Utalvány
  - Koncesszió
  - Piac, önkéntesség, önkiszolgálás

Önkormányzati szerepek

- Önkormányzat szolgáltatásszervező szerepe megváltozik
- Magánosítási megoldások:
  - Közvagyon eladása
  - Közszolgáltatás ellátása magánszervezettel
  - Kiszereződés
  - Önkormányzati monopólium helyett versenyeztetés
  - Magánszervezetek bevonása közösségi beruházásokba (PPP)
  - Támogatások csökkentése, szolgáltatási díjak emelése

Közüemi és kommunális szolgáltatások

- Közigazgatás szerepe mindenütt jelentős
- Magántársaságok bevonása országonként eltérő
- Egyedi működési beavatkozási lehetőségek csökkennek (folyamat Mon):
  - Ötv tanácsi közüzemi vállalatokat önkormányzati tulajdonba adta (profiltisztítás, szervezet átalakítás – kötelező feladatok)
  - Társasággá alakulás tőkebevonással (törzsvagyon)
  - Díjbevételek jelentősége megnőtt
  - Önkormányzat és szolgáltató egymástól elkülönül (formalizálható kötelezettségek és jogosultságok)

Hiátusok

- Közüzemi szolgáltatók társasági formája nem tükrözi a tevékenység sajátosságait (profit motívum vö. kkt forma)
- Önkormányzat és szolgáltató kapcsolata ellentmondásos (önk. politizál, szolgáltatói monopólium – kiszolgáltatottság)
- Hiányzik a közösségi fogyasztóvédelem

Nyers privatizáció

- Bérlakások eladása bentlakóknak
- Motivációk:
  - Bevéfelszerzés
  - Közfeladattól szabadulás – továbbhárítás
- Új problémák keletkeznek (slumosodás) újabb helyhatósági feladatok
- Mego: változásokkal adekvát új intézményrendszer, puhítás (társasházi jogintézmény, aktív támogatáspolitiká)
- Szolgáltatások esetén inkább a kiserződés (versenyeztetés) használátos

Humán szolgáltatások

Közszféra szerepe nélkülözhetetlen

- Helyi humán szolgáltatások:
  - (iskola, kórház) területi szinten biztosítják
  - Közös használat egyéni fogyasztással
  - Adott szintű ellátás mindenkit megillet, nem zárható ki senki (piacosítás nehéz)
- Nonprofit szervezetek:
  - Alternatív megoldás a piac és állam között

Az ellátási rendszerek központi fejlesztése
elengedhetetlen

Privatizáció IV. – Értékelés

- Miért jó a közszolgáltatások privatizációja?
  - Tisztázza a szerepeket és felelősségeket
  - Ktg – haszon elemzés egyszerűbb
- Miért rossz?
  - Nem old meg minden gondot
  - Mindig vannak veszteségek

PRIVATIZÁCIÓ IV. – TÚL A PRIVATIZÁCIÓN

Valóban a privatizáció a legmegfelelőbb válasz azokra a problémákra, amelyeket a kormányzat meg kíván oldani a közszolgáltatások allokációja során?

Valóban csak a privatizációval növelhető a közszolgáltatások hatékonysága?

Lehetséges megoldások:

- ◆ a szolgáltatást végző szervezet átszervezése
- ◆ a közösségi szektoron belüli szerződések
- ◆ ösztönzők alkalmazása a közszolgáltató szervezet menedzsmentje és dolgozói számára
- ◆ 'fél-privatizáció' (semi-privatization)
- ◆ 'a harmadik oldali kormányzás' más formái
- ◆ stb.

Privatizálni vagy sem sok politikai és gazdasági tényező függvénye és országról országra, illetve településről településre eltérő válaszokat kínálhat!

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
JOG- ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

Köszönöm a figyelmet !

© **Dr. Lados Mihály**